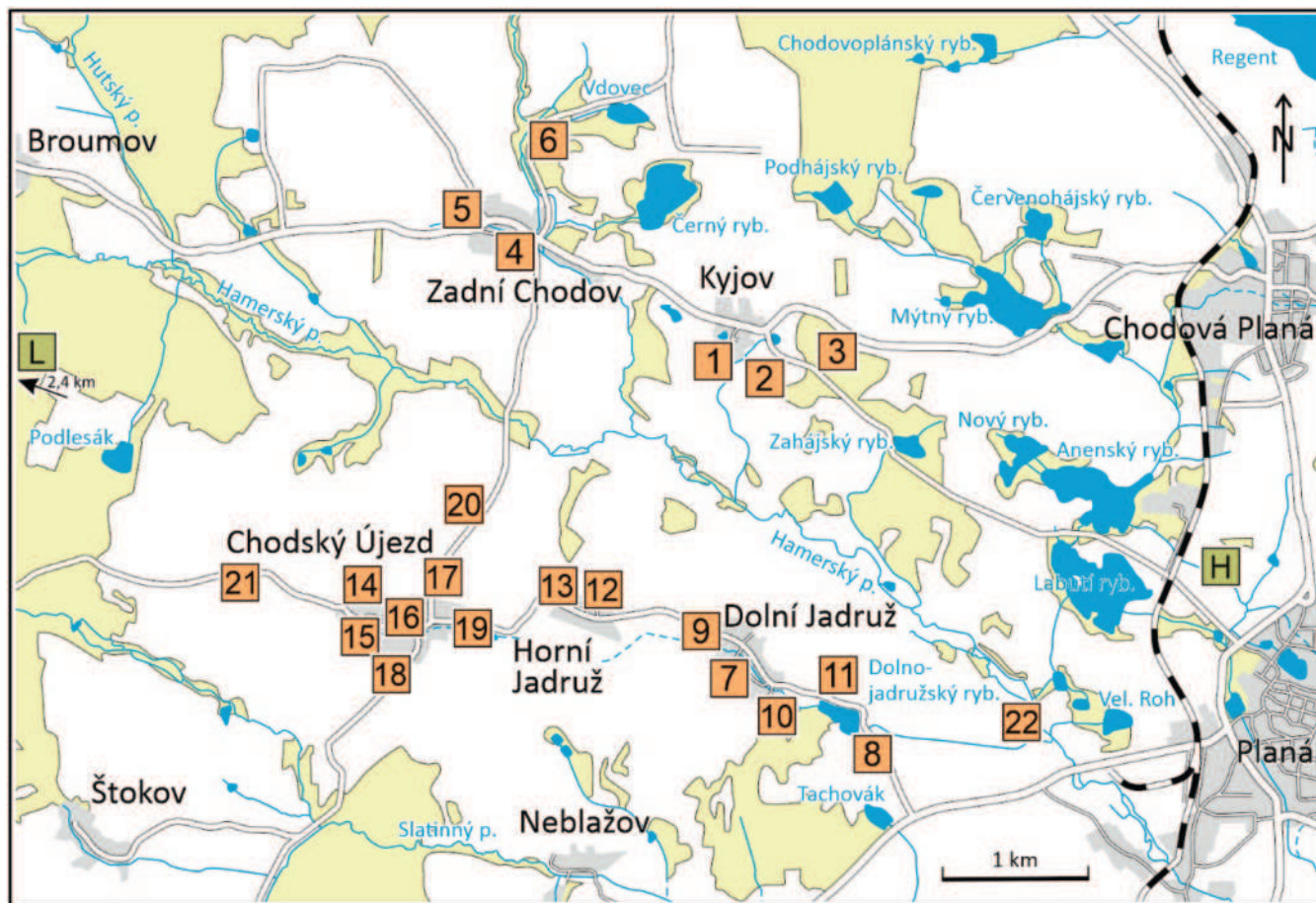

9. Výlety ke kamenným památníkům v okolí Plané

Nejen ve městě se nachází řada kamenných objektů; i okolní vesnice zdobí pomníky, sochy a kříže, stejně jako krásné kostely a domy. Výlety z Plané k těmto památkám jsou velmi zajímavé, památky jsou popsány v následujícím textu. Pro snadné nalezení těchto památek jsou vždy na začátku popisu uvedeny souřadnice a jejich poloha je vyznačena v přehledném plánu (obr. 9-1).

Obr. 9-1: Plán umístění památek v okolí Plané. Čísla viz text v kapitole 9; H: Hraballův památník, kap. 6.1, L: Památník městského lesa, kap. 6.2. / Lageplan der Steindenkmäler in der Umgebung von Planá. Nummern laut Text in Kapitel 9; H: Denkmal Hraball, Kap. 6.1; L: Stadtwald-Denkmal, Kap. 6.2.

Obr. 9-2: Žulový pomník sv. Jana Nepomuckého v Kyjově. / Johannes-Nepomuk-Denkmal aus Granit in Kyjov.

9.1 Kyjov

Pomník sv. Jana Nepomuckého

Souřadnice: UTM 33N: E = 333280.76 N = 5528517.87, obr. 9-1: č. 1.

Sloup se sochou sv. Jana Nepomuckého zdobí zelené prostranství v Kyjově, severovýchodně od domu čp. 32 v části obce jižně od silnice č. 201. Pomník tvoří sloup se čtyřhranným základem, který se nahoru zužuje, na jeho vrcholu stojí spíše jednoduše vypracovaná socha sv. Jana Nepomuckého (obr. 9-2). Sloup má ozdobný podstavec, na jehož přední straně je v mírně zapuštěném rámu následující nápis: „Gestiftet vom / Johannis Arbes / Häusler in Khoau / Nr. 09 / 1851“ [„Věnoval / Johann Arbes / domkář v Kyjově / č. 09 / 1851“] (obr. 9-2). Obě strany podstavce i přední stranu horní poloviny sloupu zdobí květinové ornamenty v podobném rámu.

Svatý Jan Nepomucký má na sobě dlouhé roucho s kratším pláštěm, který je na límci a dolním lemu zlacený. V ruce drží kříž s postavou Ježíše, která také nese stopy po zlacení. Kromě biretu zdobí jeho hlavu svatozář s hvězdami. Socha byla natřena bílou barvou, která se již z velké části odlupuje. Nad podstavec byla dodatečně připevněna deska s nápisem „RENOVATO / A.D. / 2002“.

Sloup je z aplitické, jemnozrnné, na muskovit bohaté žuly, která neobsahuje téměř žádný biotit. Lehce se vyskytuje slída. Socha je pravděpodobně ze stejného materiálu.

Obr. 9-3: Kříž na východním okraji Kyjova. / Flurkreuz am östlichen Ortsrand von Kyjov.

Památník s křížem na východním okraji Kyjova
 Souřadnice: UTM 33N: E = 333488.68 N = 5528571.79,
 obr. 9-1: č. 2.

Pomník stojí pod velkým stromem na východním výjezdu z obce Kyjov, kde odbočují silnice do Plané a do Chodové Plané. Spodní část je z nízké pravoúhlé stély s jednoduchou základnou a profilovanou hlavicí (obr. 9-3). Na ní stojí jednoduchý kříž.

Obr. 9-4: Reliéf jezdce na kříži se vsazenou hlavou z červeného kamene. / Relief des Reiters auf dem Flurkreuz mit eingesetztem Kopf aus einem roten Gestein.

Do přední strany stély je vysekán kruhový rám s ornamenty. Jsou na něm zbytky světle modré barvy a obsahuje dnes již téměř nečitelný nápis. Pod ním je v obdélníkovém, lehce zapuštěném rámu reliéf jezdce. Kromě hlavy byla postava vytesána přímo do kamene. Hlava je z červeného kamenného materiálu a viditelně byla připojena později (obr. 9-4). Na koni jsou rozeznatelné zbytky červené barvy.

V horní polovině pomníku je druhý reliéf. Zobrazuje postavu v dlouhém rouchu a klobouku, která v pravé ruce drží meč. U nohou postavy je zobrazen drak a zřejmě tedy socha představuje svatého Jiřího. Reliéf nebyl vysekán přímo do kamene, ale byl zhotoven z jiného materiálu zvlášť a poté vsazen do kamene stély. Hlavice včetně reliéfu byla natřena červenou barvou.

Stéla je z aplitické, jemnozrnné až střednězrnné dvojslídne žuly. Horní reliéf byl zhotoven z pískovce, taktéž hlava jezdce v dolním reliéfu, přičemž na hlavu byl použit nápadně červený kámen. Kříž je z umělého kamene a stejně jako hlavice má na sobě zbytky červené barvy.

Obr. 9-5: Kamenný kříž v lese jihovýchodně od Kyjova. / Steinkreuz im Wald südöstlich von Kyjov.

Kamenný kříž JUSTHESE WURDAKA v lese jihovýchodně od Kyjova

Souřadnice: UTM 33N: E = 333991.59 N = 5527975.01; obr. 9-1: č. 3.

Přes čtyři metry vysoký barokní kamenný kříž stojí v malém lesíku obklopeném loukami jihovýchodně od Kyjova, asi 400 metrů západně od Zahájského rybníka (obr. 9-5). Kříž stojí u cesty, která dříve vedla na jih přes Weiss-Mühle [Bílý mlýn] až do Dolní Jadruže, dnes však končí na okraji lesíka.³³³

Kříž má čtvercový podstavec, na horním okraji ozdobený reliéfem malé lebky; napravo a nalevo od hlavy jsou vyryta slova „MEMENTO“ a „MORI“. Pod ním je ozdobný rám s následujícími řádky: „[...] / DEM JUSTHES / WURDAK / VON / UNTER / GODRISCH / N • 33 • / 1840“. Na podstavci stojí kříž z kamene, jehož břevna se ke koncům zužují, jsou cca 15 centimetrů široká a 10 centimetrů silná.

Svislé břevno má ve spodní části malý ozdobný podstavec s typicky barokním rámovým profilem. Všechny tři konce ramen mají tvar jetelového trojlístku. Ten byl často používán jako křesťanský symbol Nejsvětější Trojice. Příčné břevno zdobí na obou koncích tváře andělů s křídly. Mezi nimi jsou zobrazeny dvě postavy andělů s křídly: levý drží kalich a monstranci, pravý věnec a palmovou ratolest. Na konci svislého břevna je reliéf znázorňující prostřednictvím trojúhelníku a holubice symbol Nejsvětější Trojice. Bůh je zde ztvárněn s otevřenou náručí.

Postava Krista, zhotovená ze železného plechu, je na příčné i svislé břevno přichycena železnou sponou. Nad křížem se klene obloukovitá střecha z plechu.

Kamenný kříž byl zhotoven z velmi světlé, jemně zrnité dvojslídne žuly, která pochází s vysokou pravděpodobností z lomu mezi Chodským Újezdem a Broumovem (srov. kap. 10.8). Velmi podobný kříž se nachází u silnice mezi Horní Jadruží a Chodským Újezdem.

9.2 Zadní Chodov

Farní kostel

Souřadnice: UTM 33N: E = 331521.00 N = 5529091.81;
obr. 9-1: č. 4.

Kostel má hezké barokní dveřní rámy. Vstupní portál na západní straně má obloukovitý tvar, oba obloukovité prvky spojuje lichoběžníkový svorník (obr. 9-6). Všechny kamenné prvky dveřního oblouku mají rámový profil. V severní kostelní zdi je obdélníkový dveřní rám s barokními uchy na obou vrchních rozích (obr. 9-7). Rámové profily má pouze na nejspodnějších prvcích.

Obr. 9-6: Obloukovitý portál na západní fasádě kostela v Zadním Chodově. /Bogenförmiges Portal an der Westfassade der Kirche von Zadní Chodov.

Obr. 9-7: Na západní straně je barokní žulový portál. / An der Westfassade befindet sich ein barockes Granitportal.

Oba portály byly zhotovené z jemnozrnné až středně zrnité biotitické žuly a mají na sobě zbytky bílé barvy.

Památník padlým v první světové válce

Souřadnice: UTM 33 N: E = 331455.80 N = 5529113.16;
obr. 9-1: č. 5.

Asi 50 metrů západně od kostela, stojí na severní straně silnice památník vojákům padlým v první světové válce (obr. 9-8). Byl postavený roku 1922 a teprve v posledních letech opravený a důstojně znovu umístěný, zřejmě na

Obr. 9-8: Památník padlým v první světové válce v centru obce Zadní Chodov. / Denkmal für die Gefallenen des Ersten Weltkriegs im Ortszentrum von Zadní Chodov (Hinterkotten).

původním místě. Pamětní kámen má čtyři přibližně čtvercové podstavce. Nejspodnější má největší základnu, je poměrně plochý a bíle omítnutý, pravděpodobně byl postavený z cihel. Na něm leží o něco menší, také velmi plochý podstavec a další dva menší, zato velmi vysoké kamenné kvádry, které nesou dva metry vysokou, nahoru se mírně zužující stělu.

Obr. 9-9: Detail dioritické horniny válečného pomníku s viditelnými krystaly granátu. / Detail des dioritischen Gesteins des Kriegerdenkmals mit roten Granatkristallen.

Vrchní tři podstavce i stěla jsou ze střednězrnného dioritu s amfiboly, biotitem a četnými krystaly granátu (obr. 9-9). Povrch přírodních kamenů je částečně štokovaný, částečně leštěný.

Na přední straně stély je vysekán Železný kříž, orámovaný věncem z listů. Pod ním jsou vytesána data úmrtí padlých. Nejvrchnější podstavec je ozdobený věncem s mečem uprostřed. Na středním podstavci stojí slova: „UNSERE HELDEN / 1914–1918 / Errichtet den 21 Mai 1922“ [Naši hrdinové / 1914–1918 / postaveno 21. května 1922“].

Památník pohraničníka MILOŠE KUKLY

Souřadnice: UTM 33N: E = 331700.44 N = 5529678.79; obr. 9-1: č. 6.

Památník stojí na malém šterkovém plácku na východním okraji silnice ze Zadního Chodova do Trstěnic, silnice se zde stáčí doprava.

Obr. 9-10: Památník zastřeleného pohraničníka MILOŠE KUKLY. / Denkmal für den erschossenen Grenzwächter MILOŠ KUKLA.

Pamětní kámen je z jediného, asi čtyři metry širokého a dva a půl metru vysokého neopracovaného bloku z porfyrické biotitické žuly z blízkého lomu (kap. 10.7, obr. 10-12, str. 151) se živci, velkými několika centimetrů (obr. 9-10). Na relativně rovné přední straně bloku je umístěna leštěná deska z tmavé, event. syenitové horniny s následujícím nápisem „Zde byl dne 27.11.1979 / při služebním zákroku / proti nebezpečnému pachateli zraněn / MILOŠ KUKLA / vojín Pohraniční stráž ČSSR, PS útvaru 8356 Planá / a zemřel dne 3.12.1979 / ČEST JEHO PAMÁTKY / Věnoval KČP PLANÁ“.

Informační tabule vedle kamene objasňuje tehdejší události: nebezpečný, ozbrojený pachatel se pokusil dne 27. 11. 1979 o útěk přes česko-německou hranici. Hraniční stráž u Zadního Chodova muže zpozorovala a vyslala hlídku, aby ověřila jeho totožnost. Pachatel prchal a na pronásledující hlídku střílel. Přitom byl postřelen pohraničník MILOŠ KUKLA, který přes okamžitou lékařskou pomoc několik dnů poté svým zraněním podlehl, zatímco zraněný vrah přežil. Pamětní kámen byl zřízen na památku odvážného mladého pohraničníka.

Obr. 9-11: Pomník obětem první světové války (1914–1918) v Dolní Jadruži. / Denkmal für die Opfer des Ersten Weltkriegs (1914-1918) in Dolní Jadruž.

9.3 Dolní Jadruž

Pomník obětem první světové války

Souřadnice: UTM 33N: E = 333641.62 N = 5526325.53; obr. 9-1: č. 7.

Památník stojí na návsi v Dolní Jadruži, naproti domu čp. 26 (obr. 9-11). Asi dva metry vysoký, monolitický obelisk stojí

Obr. 9-12: Signatura žulového závodu J. Lugnera na dolním okraji vrchní podstavcové desky. / Signatur des Granitwerks von J. Lugner am unteren Rand der oberen Sockelplatte.

na čtyřech podstavcových deskách, které se směrem nahoru zmenšují. Nejspodnější podstavcová deska leží na nízké základové podezdívce ze žulových kamenů, které částečně nesou stopy po klínech.

Obě dolní podstavcové desky jsou ze světlé, středně zrnité až hrubozrné dvojslídne žuly; vrchní desky byly vyrobeny – stejně jako samotný obelisk – z leštěného gabra z Výškovic. Asi v jedné čtvrtině své výšky má obelisk profilovanou lištu. Poté se směrem nahoru zužuje a je zakončen plochým jehlanem.

V horní části obelisku je do kamene vytesán Železný kříž, orámovaný věncem z listů. Pod ním stojí jména padlých v první světové válce s daty jejich narození, úmrtí a místem úmrtí. Kříž, věnec a písmo jsou zlatené. Profilovaný ozdobný podstavec nese následující řádky: „AUS DANKBARKEIT DEN FÜR / HEIMAT, EHRE U. RECHT / IM WELTKRIEGE 1914-1918 / GEFALLENEN HELDEN / AUS UNTERGODRISCH / GEWIDMET / V. D. DEUTSCHEN KULTURVERB. ORTSGRUPPE / U. D. EINWOHNERSCHAFT / 1920“ [Z vděčnosti / padlým hrdinům / z Dolní Jadruže / za vlast, čest a právo / ve světové válce 1914–1918 /

věnováno / místní skupinou spolku přátel německé kultury / a obyvatelstvem / 1920“]. Na pravém dolním okraji vrchní podstavcové desky je signatura kameníka: „J. Lugner's Granitwerk Plan“ (obr. 9-12). Pomník byl zřejmě teprve před nedávnem renovovaný.

Kamenný kříž jihovýchodně od Dolní Jadruže

Souřadnice: UTM 33N: E = 334721.41 N = 5525745.92; obr. 9-1: č. 8.

U silnice vedoucí jihovýchodním směrem z Dolní Jadruže byl asi 200 metrů jihovýchodně od Dolnojadružského rybníka postavený přes čtyři metry vysoký kamenný kříž (obr. 9-13). Kříž má čtvercový podstavec s ozdobným rámem, na kterém je dnes již nečitelný nápis. Nad rámem je železná výztuha obepínající celý podstavec, silně zrezivělá. Zřejmě měla pomník stabilizovat, protože kámen má již uprostřed prasklinu.

Na podstavci stojí latinský kříž s kamennými, ke koncům se zužujícími břevny, asi 15 centimetrů širokými a 10 centimetrů silnými. Svislé břevno má ve spodní části ozdobný sokl s typicky barokním profilem rámu. Všechny tři konce ramen kříže mají tvar jetelového trojlístku. Ten byl často používán jako křesťanský symbol Nejsvětější Trojice. Všechny tři jetelové lístky na koncích zdobí tvář anděla s křídly (obr. 9-14). Nahoře spojuje obě břevna železná spona, která má na sobě rezavý štítek s nápisem INRI. Z kovového oblouku, který se měl klenout přes kříž, zůstala již jen úchytka. Pravoúhlý zářez v hlavním břevnu naznačuje, že zde byla kdysi umístěna postava Ježíše.

Břevna kříže jsou zhotovena ze světlé, jemně zrnité dvojslídne žuly; podstavec ze střednězrné žuly s velkými biotity. Nápis se sice nedá rozluštit, avšak způsob konstrukce a provedení kříže naznačují, že pochází z dílny stejného kameníka, který v polovině 19. století zhotovil i další kamenné kříže v této oblasti.

Obr. 9-13: Žulový kříž u silnice jihovýchodně od Dolní Jadruže. / Granitkreuz an der Straße südöstlich von Dolní Jadruž.

Obr. 9-14: Detail kříže s tvářemi andělů na koncích ramen kříže. / Detail des Kreuzes mit Engelsgesichtern an den Enden der Kreuzbalken.

Kříž u kaple

Souřadnice: UTM 33N: E = 333477.62 N = 5526443.08;
obr. 9-1: č. 9.

Jeden a půl metru vysoký kříž se nachází u západního výjezdu z obce Dolní Jadruž, na severní straně silnice, vedle malé kaple poblíž domu čp. 33 (obr. 9-15).

Stojí na dvou podstavcích; spodní má téměř tvar krychle, směrem dolů se mírně zužuje. Je z betonu a zřejmě byl přistaven až později. Horní podstavec má stejnou základnu jako spodní, od třetiny své výšky se ale konkávně zužuje směrem nahoru a končí jednoduchou hlavicí. Je vyrobený z tmavé, středně zrnité, na biotit bohaté žuly nebo granodioritu.

Na něm stojí vlastní kamenný kříž, který kromě malého ozdobného podstavce, zaoblených konců ramen a profilovaného rámu nemá jiné ozdoby. Je vyrobený ze světlé, jemně zrnité až střednězrnité dvojslídne žuly. Kříž zdobí klenutá kovová střecha, štítek s nápisem INRI, malovaná postava Ježíše a malá tabulka s lebkou.

Obr. 9-15: Žulový kříž vedle kaple v Dolní Jadruži. / Granitkreuz neben der Kapelle in Dolní Jadruž.

Památník padlého JOSEFA ECKERTA

Souřadnice: UTM 33N: E = 333867.56 N = 5526128.86;
obr. 9-1: č. 10.

Asi jeden a půl metru vysoký pomník stojí pod jedlím u východního výjezdu z Dolní Jadruže, jižně od potoka, šikmo naproti domu čp. 56 (obr. 9-16).

Obr. 9-16: Pomník JOSEFA ECKERTA, padlého v Itálii roce 1917. / Gedenkstein für den 1917 in Italien gefallenen JOSEF ECKERT.

Kámen má dva podstavce. Spodní je z jemnozrnné a středně zrnité biotitické žuly a je zpracován v rustikálním stylu. Vrchní podstavec má přibližně krychlový tvar s profilováním na vrchním konci a téměř plynule přechází v monolitickou stělu osazenou na vrcholu.

Obojí bylo vyrobeno z leštěného jemnozrnného dioritu. Vrchní část kamene nese následující nápis: „Zur

Erinnerung / an unseren unvergeßlichen Sohn u. Bruder / Josef Eckert / den Heldentod gest. 23. August 1917 / i. d. II. Isonzoschlacht b. Görz Ital. / im Alter von 32 Jahren“ [„Na památku / našeho nezapomenutelného syna a bratra / Josefa Eckerta, / který padl hrdinskou smrtí 23. srpna 1917 / v bitvě na Soči u Gorice v Itálii / ve věku 32 let“] (pozn. překl.: jedná se o jednu z bitev u řeky Soča); na horním podstavci jsou slova „Ehre seinem Andenken“ [„Čest jeho památce“]. Nad jménem je malý, trochu zpět posazený ovál, rámovaný dvěma listnatými větvemi. Tam byla zřejmě umístěna porcelánová tabulka s portrétem zemřelého.

Na stéle je velký, jednoduchý kříž z bílého mramoru carrara. Velmi podobný pomník dalšího padlého z Dolní Jadruže stojí odtud vzdálený asi jeden kilometr a byl vyhotovený známým kameníkem JOSEFEM LUGNEREM. Je pravděpodobné, že i pomník Josefa Eckerta pochází z LUGNEROVY dílny.

Pomník padlého JOHANNA WEISE

Souřadnice: UTM 33N: E = 334504.50 N = 5526071.84; obr. 9-1: č. 11.

Mimořádně dobře udržovaný pomník stojí půl kilometru od východního výjezdu z Dolní Jadruže, po pravé straně polní cesty, která vede souběžně se silnicí na severu na úrovni Dolnojadružského rybníka k Červenému mlýnu. Kámen stojí přibližně v místě, kde silnice ostře zatáčí.

Kámen má dva podstavce (obr. 9-17). Spodní je ze světle šedé, středně zrnité biotitické žuly a je zpracován rustikálním stylem. Vrchní má tvar kvádrů a stejně jako monolitická stéla, která stojí na něm, je z velmi světlého, skvrnitého gabra z Výškovic. Horní okraj stély je obloukovitý. Oba okraje zdobí rytina květinových úponků. Mezi ní se nachází nápis: „Fürs Vaterland / starb am 20. Juni 1915 / bei Martynuv Stary am Dnjestr / unser lieber Sohn / Johann Weis / beim k. k. Feldjäg. Baon Nro. 22 / im 33.

Obr. 9-17: Pomník Johanna Weise u Dolní Jadruže, zemřelého v Martynów Stary na Dněstru. / Gedenkstein für den in Martynuv Stary am Dnjestr gefallenen Johann Weis bei Dolní Jadruž.

Lebensjahre“ [volný překlad: „Za vlast / zemřel 20. června 1915 / u Martynów Stary na Dněstru / náš drahý syn / Johann Weis / u c. k. polního bat. č. 22 / v 33. roce svého života“].

Nad nápisem je malý, poněkud prohloubený ovál, orámovaný dvěma listnatými větvemi. Tam byla zřejmě umístěna porcelánová tabulka s portrétem zemřelého.

Na vrchním podstavci stojí verš: „Des Feindes Kugel rief Dich ab, / Zu einem schöneren Sein. / Du Held, ruh aus im frühen Grab, Wir denken liebend Dein“ [volný překlad: „Kulka nepřítelů tě odvolala / k tvému lepšímu bytí. / Hrdino, odpočívej v hrobě, vzpomínáme na Tebe s láskou“]; a pod tím slova „Gestiftet von den trauernden Eltern / Anton und Margareta Weis Nro 26“ [„Věnováno truchlícími rodiči / Antonem a Margaretou Weisovými č. 26“].

Na stéle je již jen podstavec dřívějšího kříže z bílého mramoru. Vlivem povětrnostních podmínek železný dřík, který kdysi držel kříž, zrezivěl a zapříčinil prasklinu v mramorovém podstavci. Je možné, že to byla i příčina odlomení kříže.

Na pravé spodní straně vrchního podstavce je rozeznatelná signatura kameníka: „J. Lugner, Plan“. Velmi podobný pomník dalšího padlého z Dolní Jadruže je vzdálený asi jen půl kilometru u východního vjezdu do obce. Na tomto pomníku je stále ještě zachovaný mramorový kříž.

Kamenný kříž JOSEFA a MARGRETY KLEINOVÝCH

Souřadnice: UTM 33N: E = 335706.47 N = 5526042.93; obr. 9-1: č. 22.

U zřejmě bývalé cesty z Dolní Jadruže do Plané přes Červený Mlýn stojí asi 150 metrů severozápadně od vyústění na silnici Planá–Tachov pod stromem kříž, věnovaný v roce 1897 JOSEFEM a MARGRETOU KLEINOVÝMI z Dolní Jadruže čp. 27 (obr. 9-18). Byl postaven „na počtu svaté rodiny“ a provedením je téměř identický s pomníkem kamenické rodiny Brockl západně od Chodského Újezdu (srov. kap. 9.5). S velkou pravděpodobností pochází pomník manželského páru Kleinových také z dílny kameníka v Chodském Újezdu.

Obr. 9-18: Kovový kříž severozápadně od Červeného Mlýna, věnovaný v roce 1897 manželi KLEINOVÝMI. Foto: Pavel Nutil. / Steinkreuz nordwestlich des Červený Mlýn, gestiftet vom Ehepaar KLEIN im Jahr 1897. Foto: Pavel Nutil.

Pomník je vyrobený z výškovického gabra a jak horní díl, tak i plocha pro nápis na soklu se špičatým obloukem jsou leštěné, takže vpracovaný nápis je dobře čitelný. Kulatý ornament v horním díle stély chybí, jsou však rozeznatelné stopy lepicí malty. Dřívější kříž chybí, ze stély vystupuje rezavý kovový dřík.

9.4 Horní Jadruž

Pomník sv. Jana Nepomuckého

Souřadnice: UTM 33N: E = 332386.13 N = 5526493.81;
obr. 9-1: č. 12.

Přes dva metry vysoký pomník byl postaven v Horní Jadruži pod stromem na západním okraji zelené plochy mezi dvěma rybníky (obr. 9-19). Pilíř, který se nahoru zužuje, stojí na jednoduchém podstavci tvaru kostky se zaoblenými rohy a hranami. Nese nápis, který je dnes již jen matně rozeznatelný. Pata pilíře na přední straně mírně vystupuje; je ozdobena ornamentem mušle a volutou.

Pilíř pomníku má rovněž barokní ornamentiku: vpředu a po stranách je vidět vinná réva a dva květinové úponky. Profilovaná hlavice pilíře je trojdílná a nese další podstavec; obojí je zdobeno několika malými hlavami andělů s křídly. Na pilíři stojí socha sv. Jana Nepomuckého. Ten je ztvárněn v dlouhém rouchu s biretem a svatozáří s hvězdami, v rukou drží Ježíšův kříž.

Provedení sochy i ozdoby pomníku jsou velmi umělecké a zřejmě byly zhotoveny schopným sochařem. Všechny prvky jsou z jemně zrnité žuly a jsou porostlé mechem a lišejníky (obr. 9-20). Na zadní straně jsou spojeny železnou sponou; otvory pro upevnění spony byly vyplněné olovem.

Obr. 9-19: Pomník sv. Jana Nepomuckého na zeleném prostranství Dolní Jadruže. / Johannes-Nepomuk-Denkmal am Dorfanger von Dolní Jadruž.

Obr. 9-20: Mechem porostlá hlava anděla na hlavici pilíře pomníku sv. Jana Nepomuckého z jemně zrnité žuly. / Moosbewachsener Engelskopf am Pfeilerkapitell des aus feinkörnigem Granit bestehenden Johannes-Nepomuk-Denkmal.

Obr. 9-21: Barokní kamenný kříž na zeleném prostranství v Horní Jadruži. / Barockes Steinkreuz auf dem Dorfanger von Horní Jadruž.

Kamenný kříž Antona a Elisabethy Knollových
Souřadnice: UTM 33N: E = 332347.80 N = 5526504.36;
obr. 9-1: č. 13.

Pod stromem na západním okraji zelené plochy mezi oběma rybníky v Horní Jadruži stojí přes dva metry vysoký kamenný kříž. Má podstavec tvaru kvádrů s jednoduchým

Obr. 9-22: Detail žulového kříže s kněžskými symboly. / Detail des Granitkreuzes mit Priestersymbolen.

obdélníkovým rámem na každé straně (obr. 9-21). Na něm stojí latinský kříž s kamennými, ke koncům se zužujícími rameny, širokými asi 15 cm a silnými 10 centimetrů. Svislé břevno má dole malý ozdobný sokl, na kterém je nápis „Anton und / Elisabeth Knoll / 1832“.

Nad ním lze slabě rozeznat obrys postavy Marie; kámen je na tomto místě trochu světlejší a méně zvětralý.

Uvnitř obrysu se nacházejí dva otvory; tam zřejmě byla dříve umístěna postava sv. Marie. Nad ozdobným podstavcem byl do svislého břevna vpracovaný reliéf. Vidět je velký kalich s hostií, která stojí na malé balustrádě ozdobené volutami (obr. 9-22).

Všechny tři konce ramen mají tvar jetelového trojlístku. Ten je často používán jako křesťanský symbol Nejsvětější Trojice. Trojlístky jsou zdobené klasicistními volutami a palmovými ratolestmi. Uprostřed příčného břevna se tato ornamentika opakuje. Otvory na obou břevnech nasvědčují, že na kříži byla střeška z plechu, postava Ježíše a štítek INRI.

Kříž byl zhotovený z jemnozrné, podstavec ze střednězrné dvojslídne žuly. Především kříž má na sobě ještě stopy bílé barvy.

9.5 Chodský Újezd

Kostel

Souřadnice: UTM 33N: E = 331272.62 N = 5526174.42; obr. 9-1: č., 14.

Kostel v Chodském Újezdu má krásný barokní vstupní portál (obr. 9-23). Oba horní rohy dveřní zárubně mají typická ucha; nejspodnější kameny a lichoběžníkový svorník uprostřed vrchního trámu mají barokní rámové profily. Na portálu jsou patrné zbytky bílého nátěru.

Portál je ze světlé, jemně zrnité biotitické žuly (obr. 9-24). Ze stejné horniny byly zhotoveny i schody ve vstupu a dva podobné dveřní rámy na severní a jižní straně kostela.

Obr. 9-23: Barokní portál ze světlé žuly na kostele v Chodském Újezdu. / Barockes Portal aus hellem Granit an der Kirche von Chodský Újezd (Heiligenkreuz).

Obr. 9-24: Světlá biotitická žula na portálu kostela. Šířka zobrazení cca 15 cm. / Heller, biotitführender Granit am Kirchenportal. Bildbreite: ca. 15 cm.

Obr. 9-25: Válečný pomník obětem obou světových válek v centru obce Chodský Újezd. / Kriegerdenkmal für die Opfer der beiden Weltkriege in der Ortsmitte von Chodský Újezd (Heiligenkreuz).

Pomník světových válek

Souřadnice: UTM 33N: E = 331272.62 N = 5526174.42; obr. 9-1: č. 15.

Pomník stojí na betonové desce pod jedlím, asi 60 metrů jihovýchodně od kostela v Chodském Újezdu, před domem čp. 183. Pamětní kámen sestává z podstavce a tří stél, je členěný do tří částí (obr. 9-25). Mírně vlevo od středu podstavce krychlového tvaru byl postaven druhý kamenný kvádr, který je téměř plynule spojen se zadním podstavcem. Podstavcové kameny jsou z jemně zrnité až středně zrnité biotitické žuly.

Tam, kde přidaný podstavcový kámen rozšiřuje plochu soklu, je asi jeden a půl metru vysoká stéla se zlatým

nápisem „OBĚTEM / SVĚTOVÉ VÁLKY / 1914. 1918. — 1938. 1945.“. Nad nápisem jsou čtyři kovové erby, znaky Československa; Moravy (šachovaná orlice), Slezska (orlice s křížem), Čech (dvouocasý lev) a Slovenska (tři hory před dvojramenným křížem). Na spodním konci je na kamenné desce trojdílná kulatá mísa na květiny, která mírně vystupuje dopředu a stojí na připojeném podstavcovém kameni.

Napravo a nalevo vysoké stély stojí dva nižší, ale hlubší kamenné kvádry. Pravý je širší a mírně vyšší než levý; jsou na něm vyzlacená slova: „Z NAŠÍ KRVE KVETE / VÁŠ NOVÝ ŽIVOT“. Levá deska nemá žádný nápis.

Všechny tři stély včetně květinové vázy byly zhotoveny z typického černého švédského doleritu s obsahem magnetitu. Na pravém dolním rohu levé stély nalezneme signaturu kameníka: „F. POJER PLANÁ.“. Ten vyhotovil také pomník padlým stojící proti základní škole v Planě, který se velmi se podobá tomuto.

Morový sloup před domem čp. 57

Souřadnice: UTM 33N: E = 331318.32 N = 5526245.46; obr. 9-1: č. 16.

Asi tři metry vysoký sloup stojí před domem čp. 57 v Chodském Újezdu, zhruba 80 metrů východně od kostela (obr. 9-26). Sloup byl vztyčen jako morový sloup a nejdříve stál na pozemku pod vesnicí, poté před domem čp. 113 a nakonec byl přemístěn před dům čp. 57, kde se nachází dodnes.³³⁴

Sloup lze díky různým tvarům, ozdobám a profilům rozdělit na čtyři různé části. Zadní strana je bez ozdob. Podstavec je z krychlového bloku, který na přední straně nese tvář anděla s křídly. Na stranách lze rozeznat vinnou révu. Hlavice je dvoudílná: spodní díl je jednoduchý, pouze rohy jsou zdobeny volutami; vrchní díl má mnohem menší základnu a je silně profilovaný.

Obr. 9-26: Žulový morový sloup před domem čp. 57 v Chodském Újezdu. / Pestsäule aus Granit vor dem Haus Nr. 57 in Chodský Újezd.

Na něm stojící podlouhlý blok je bohatě zdobený (obr. 9-27). Pata podstavce je mírně širší a je ozdobená vepředu a na stranách vždy řadou z pěti trojúhelníků a kruhů – vypadají podobně jako herní figurky – a třemi jednoduchými listy.

Obr. 9-27: Detail morového sloupu v Chodském Újezdu. / Detail der Pestsäule in Chodský Újezd.

Samotný sloup má na přední straně rohatě zdobený rám s nápisem „Lobet / K D H / der für uns / ann dem Kreuz / ist Gestarm“. Dnes bychom nápis popsali následujícími slovy: „Chvalte Krista Pána, který za nás zemřel na kříži.“ Po stranách sloupu byly vypracovány květinové ornamenty. Hlavici sloupu zdobí voluty a obličejce.

Následuje třetí část: šalamounský sloup. Dnes má pouze dvě vinutí, na starém obrázku lze rozeznat, že původně měl tři závity a hlavici zdobenou andělskými hlavami.³³⁵ Zřejmě se vrchní díl sloupu později odlomil a při opravě byl zkrácen.

Čtvrtá, nejvrchnější část je z kamene podobného kvadratickému tvaru, který je ve spodní části profilovaný a směrem nahoru poněkud zakřivený. Všechny strany mají jednoduché, trochu zasazené rámy. Rám na přední straně zdobí reliéf Ježíše na kříži. Nalevo a napravo od kříže jsou čísla 16 a 38; zřejmě byl tedy sloup dokončen v roce 1638. U paty kříže leží lebka, pod ní jsou vyryté 3 znaky: A, uprostřed nečitelný znak, N. V rámu na pravé straně je vytesaný chrismon IHS. Na samém vrcholu je sloup zdobený volutami a uprostřed mírně vyšším kamenným prvkem.

Sloup byl vyroben z velmi světlé, středně zrnité dvojslídne žuly. Mezi prvním a druhým, jakož i mezi třetím a čtvrtým dílem je rozeznatelná spára. Sloup tedy zřejmě byl sestaven ze tří částí. Jeho dobrý stav, stejně jako chybějící jedno vinutí šalamounského sloupu a zmizelá hlavice svědčí o důkladné opravě po druhé světové válce. Na zadní straně sloupu nalezneme signaturu; pravděpodobně se jedná o iniciály kameníka: „I • B • St •“.

Pomník s bustou před hřbitovem

Souřadnice: UTM 33N: E = 331391.82 N = 5526518.41; obr. 9-1: č. 17.

Asi dva metry vysoký pomník stojí před hřbitovní zdí u silnice z Chodského Újezdu do Zadního Chodova, zhruba 150 metrů severně od obce (obr. 9-28). Má tvar stély, na které je umístěna busta. Velmi vysoký podstavec je figurálně zdobený. Sokl a postavy nesou stopy červeného nátěru a jsou porostlé lišejníky. Na přední straně pomníku je reliéf Ježíše na kříži; strany a hlavice jsou hladké.

Obr. 9-28: Pomník s bustou ženy před hřbitovem v Chodském Újezdu. / Denkmal mit Frauenbüste vor dem Friedhof von Chodský Újezd.

Horní díl pomníku je podstatně kratší. Vepředu nese symbol Božího oka, který se často používá jako symbol Nejsvětější Trojice. Dříve bíle natřený symbol je po obou stranách zdobený ornamenty listů. Pod trojúhelníkem lze rozeznat písmena, která však nejsou díky porostu lišejníků čitelná. Obě strany sloupu zdobí andělské hlavy.

Na sloupu stojí busta, hustě porostlá mechy a lišejníky, která zobrazuje krk a hlavu mladé dlouhovlasé osoby (obr. 9-29). Na místě, kde by začínala horní část těla, je plochá, andělskými křídly zakrytá koule.

Pomník byl vyroben z aplitické, jemně zrnité žuly, která obsahuje velmi málo biotitu a žádný muskovit.

Obr. 9-29: Busta na pomníku před hřbitovem v Chodském Újezdu.
/ Büste auf dem Denkmal vor dem Friedhof in Chodský Újezd.

Kříž na jižním okraji obce

Souřadnice: UTM 33N: E = 331314.98 N = 5526006.75;
obr. 9-1: č. 18.

Přibližně dva metry vysoký polní kříž se nachází na jižním okraji Chodského Újezdu, šikmo naproti domu čp. 143, západně od silnice do Tachova (obr. 9-30). Stojí na plochém podstavci a tvoří jej velmi vysoká kvadratická stéla s jednoduchým křížem. Spodní třetina stély je o něco širší a na přední straně má dva gotické lomené oblouky s ornamenty listů. Nad nimi je další gotický oblouk s poně-

Obr. 9-30: Novogotický polní kříž na jižním okraji obce Chodský Újezd. / Neogotisches Feldkreuz am südlichen Ortsrand von Chodský Újezd.

kud zasazeným rámem na nápis, který je ještě částečně čitelný: „Gestiftet zu / EHRE GOTES / von [...] und [...]“ [„Věnováno ke cti Pánu ... a ...“]. Ve spodní části rámu je umístěna malá miska ze serpentinitu. Zda tam byla

odjakživa, lze pochybovat. Horní okraj stély je zdobený románským obloučkovým vlysem, v každém obloučku je malý jetelový list. Pod tím následují dvě řady obloučků a jetelových listů.

Obě strany stély nesou stejnou ornamentiku jako strana přední, avšak namísto nápisu obsahují obloučkovité rámy větvičku s listy a květy. Stéla je z poměrně hnědavé, jemně zrnité dvojslídne žuly. Až na lomené oblouky byla celá natřena bílou barvou. Nátěr již však nedrží a všude se odlupuje. Kříž připevněný na stéle je z litého kamene a zřejmě nahradil kříž starý. Je na něm kovová postava Ježíše a štítek INRI. Jak je tento kříž starý, je těžké určit. Je třeba poznamenat, že slovo „Gott“ („Bůh“) bylo napsáno pouze s jedním „t“. K takové chybě by u mladších nápisů nedošlo.

Novobarokní kamenný kříž „věnovaný ANDREASEM WEISEM“

Souřadnice: UTM 33N: E = 331924.83 N = 5526252.42;
Obr. 9-1: č. 19.

Barokní kamenný kříž, vysoký přes čtyři metry (obr. 9-31), stojí před rybníkem na jižním kraji silnice mezi Horní Jadruží a Chodským Újezdem, asi 200 metrů východně od vjezdu do Chodského Újezdu.

Kříž stojí na přibližně krychlovém podstavci, který se na dolním a horním konci zužuje, podobně jako sud. Na všech čtyřech stranách jsou mírně zapuštěné, černě natřené rámy, které se směrem ke středu zužují. Rám na přední straně nese nápis „Andreas / Weis / NO. 5 / HAT / GEWIDMET / 1844“ [Andreas Weis čp. 5 věnoval v roce 1844]. Sokl je nahoře ukončen hlavicí, na které je lebka se zkříženými kostmi a slova „MEMENTO MORI“. Na podstavci stojí kříž s kamennými, na koncích se zužujícími rameny, asi 15 centimetrů širokými a 10 centimetrů silnými.

Obr. 9-31: Novobarokní kamenný kříž u silnice mezi Horní Jadruží a Chodským Újezdem, věnovaný Andreasem Weisem v roce 1844.
/ Neobarockes Steinkreuz an der Straße zwischen Horní Jadruž und Chodský Újezd, gewidmet von Andreas Weis im Jahr 1844.

Obr. 9-32: Detail kříže se zobrazením slitovnice. / Detail des Kreuzes mit der Gnadenstuhl-Darstellung.

Svislé břevno má dole malou ozdobnou patku s typicky barokním profilovaným rámem. V něm stojí nápis „O / MENSCH / SCHAU / DICH UM / DEINE / SÜNDE / IST SCHULD / DARAN“ [volný překlad: „Ó člověče, rozhlédni se, tvůj hřích je vinný“]. Všechny tři konce ramen mají tvar jetelového trojlístku. Ten se často používal jako symbol Nejsvětější Trojice.

Příčné břevno zdobí na obou koncích tváře andělů s křídly. Mezi nimi jsou zobrazeny dvě okřídlené postavy andělů: levá drží kalich a monstranci, pravá věnec a palmovou ratolest. Na konci svislého břevna je reliéf s trojúhelníkovým symbolem Nejsvětější Trojice. Pod ním je vyobrazení slitovnice s Bohem držícím žezlo v pravé ruce, holubice Ducha svatého a kříž s Kristem (obr. 9-32). Postava Ježíše vypadá být poměrně nová, určitě nahradila starší. Je upevněna na kovovém kříži, který zároveň drží příčné a svislé břevno. Na hlavou Ježíše je nápis INRI.

Kříž byl teprve nedávno natřený bílou barvou a druh kamene se dá těžko rozeznat. V každém případě se jedná o žulu. Velmi podobný kříž se nachází v lesíku jihovýchodně od Kyjova (srov. kap. 9-1).

Obr. 9-33: Kamenný kříž u silnice z Chodského Újezdu do Zadního Chodova. / Steinkreuz an der Straße von Chodský Újezd nach Zadní Chodov.

Kamenný kříž u silnice z Chodského Újezdu do Zadního Chodova

Souřadnice: UTM 33N: E = 331592.70 N = 5526916.46; obr. 9-1: č. 20.

Mezi Chodským Újezdem a Zadním Chodovem stojí asi 400 metrů za hřbitovem u západního kraje silnice více než čtyři metry vysoký kamenný kříž (obr. 9-33). Kříž stojí na kvádrovitém podstavci s jednoduchým obdélníkovým

Obr. 9-34: Kříž s volutou – hadím motivem na koncích žulových břevn. / Kreuz mit Schlangen-motiven als „Voluten“ an den Enden der Granitbalken.

rámem na přední straně. V rámu jsou čtyři otvory; zde zřejmě byla umístěna deska s obrazem nebo nápisem. Pod rámem je vidět dnes již těžko čitelný nápis. Podstavec končí jakousi hlavicí, která je obepnuta železnou sponou a nese latinský kříž.

Konce příčných ramen kříže mají na hlavici na obou stranách půlkulaté prohloubení. Rovné plochy ramen směřující ven jsou zdobené listovým ornamentem vějířovitého tvaru. Vepředu, u paty kříže leží lebka, symbol vanitas.

Kříž má kamenná břevna, cca 15 centimetrů široká a 10 centimetrů silná; obě mají na přední straně rám široký asi jeden centimetr. Svislé břevno má ve spodní části malý ozdobný podstavec, na kterém jsou zbytky obdélníkové plakety. Příčný i svislý rám končí vždy ornamentem ve tvaru šipky, zdobeným dvěma spirálami vyčnívajícími nad okraje břevna.

Při bližším pozorování zjistíme, že se spirály jsou vlastně stočení hadů (obrázky 9-34). Jejich šupiny jsou do kamene umně vytesány. Na každém konci břevna se hlavy hadů uprostřed setkávají; na příčném břevnu mají široce rozevřené čelisti a vypadají, jako by chtěly lapit kouli, která se vznáší mezi jejich hlavami. Had představuje v křesťanství symbol hříchu. Uprostřed kříže je zobrazena růže s dvěma listy.

Na svislém břevnu je nahoře šestihránná kamenná tabulka s reliéfem holubice Ducha svatého. Příčné břevno zdobí vlevo a vpravo od růže dva listové ornamenty. Otvory na obou břevnech naznačují, že na kříži byla původně připevněna plechová střecha a postava Ježíše.

Kamenný kříž byl zhotoven ze světlé, jemně zrnité dvojslídne žuly s malým obsahem biotitu. Nápis již nelze rozluštit, ale konstrukce a provedení kříže naznačují, že kříž pochází z dílny stejného kameníka, který v polovině 19. století zhotovil i další kamenné kříže v okolí.

Kříž kameníka MICHAELA BROCKLA

Souřadnice: UTM 33N: E = 331592.70 N = 5526916.46;
obr. 9-1: č. 21.

Západně od Chodského Újezdu stojí u ostré odbočky směrem na Jalový Dvůr kamenný kříž z roku 1903, zhotovený „ke slávě Boží“ kameníkem MICHAELEM BROCKLEM z Chodského Újezdu čp. 87 (obr. 9-35). Svými formami ve stylu art deco představuje zvláštnost. Pomník byl opraven a je ve velmi dobrém stavu.

Při opravě byl kříž natřen na bílo. Zřejmě se jedná také o střednězrnnou biotitickou žulu, která byla použita i na sloupy oplocení.

Pravděpodobně se jednalo o kameníky z rodiny BROCKLOVY, kteří se zasloužili o vznik mnoha velkých žulových křížů v okolí Chodského Újezdu. Přesnější údaje zatím nebyly v literatuře objeveny.

Obr. 9-35: Kamenný žulový kříž „ke slávě Boží“, věnovaný roku 1903 kameníkem MICHAELEM BROCKLEM, jak říká nápis. / Steinkreuz aus Granit „zur Ehre Gottes“, gestiftet 1903 von Steinmetz MICHAEL BROCKL, wie die Inschrift besagt.

³³³ www.mapy.cz: Druhé vojenské mapování,
Rakouský státní archiv, z 19. století.

³³⁴ SENFT & LENZ 1932, s. 226.

³³⁵ SENFT & LENZ 1932, s. 226.